

Тетяна Яцишин,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент
Оксана Вербовета

МОТИВАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЗИВНИХ

Постановка проблеми. Позивні можуть виконувати багато функцій, серед яких: маскування (для ускладнення перехоплення інформації противником), стислість (військові переважно знаходяться у екстримальних умовах, де відлік йде на хвилини, тож дуже важливо, щоб все відбувалось швидко, позивні допомагають в цьому, так як переважно вони є коротшими та простішими для вимови, на відмінну від імені), упорядкування зв'язку (позивні допомагають уникнути плутанини при передачі інформації та команд).

Серед основних критеріїв, за якими дослідники класифікують неофіційні назви (лексична база, сфера функціонування, тривалість функціонування, структура, емоційне забарвлення, тип номінації, спосіб словотворення, особливості використання, мотив номінації), найактуальнішим вважаємо мотиваційний, оскільки лише він дає змогу виявити механізми творення антропоніма в локальній антропонімічній системі. Тому метою нашої статті є аналіз мотивів номінації позивних, зібраних методом інтерв'ю в одному із підрозділів ЗСУ.

Аналіз останніх досліджень проблеми. Проблемі функціонування українських позивних присвячені дослідження Л. Кравченко, Ю. Копитко, Л. Підкуймухи, Н. Шульської, Р. Яцків та ін. Проте на сьогодні залишається недослідженим вплив соціальних параметрів на творення позивних (вік, стать, освіта, мова спілкування, регіон походження) [1, с. 51].

Мета: дослідження мотиваційних та номінативних чинників, які впливають на вибір та надання позивних в середовищі українського війська, також аналіз їх функцій у сучасній лінгвістиці.

Завдання дослідження:

- З'ясувати суть поняття «позивний» та визначити його місце серед інших типів онімів.
- Провести мотиваційну класифікацію позивних бійців штурмового полку «Цунамі» з урахуванням різних чинників.
- Виокремити основні групи мотивації при наданні позивних (зовнішні та внутрішні ознаки, професія, походження, особливості поведінки тощо) та проаналізувати їхню частотність.

Виклад основного матеріалу. Антропоніми – це лінгвальні одиниці, які забезпечують мовну ідентифікацію особи в суспільстві. Вони є своєрідним кодом, що зберігає важливу інформацію про певну історичну епоху загалом і про людську спільноту в ній зокрема [2, с. 5].

«Військовий позивний, або військове прізвище – це псевдонім, який беруть собі бійці під час війни. Від козаків до українських військових ХХІ століття живе ця традиція. Приховати справжнє ім'я, підкреслити важливу рису

чи вчинок, показати, яким тебе бачать інші – у позивних є багато призначень» [3].

Загалом за мотивом номінації ми виділили дев'ять груп позивних:

1. **Позивні, мотивовані особовими іменами носіїв.** У цій групі виявлено імена давньоримського походження: *Антін* (*Антон*). Посилаючись на «Словник українських імен», можемо прослідкувати, що форма імені «Антін» є такою ж офіційною формою, паралельно з формою Антон [4, с. 37]. Жіноче ім'я *Енжи* вважаємо похідним від французького Ангела [4, с. 36], що утворене шляхом усічення. Під терміном «усічення» розуміємо відсікання компонентів твірної основи (префіксів, суфіксів, складів). У нашому випадку результатом цього процесу є творення нових онімів.

2. **Позивні, мотивовані прізвищами носіїв.** Такі назви виникли на асоціативній основі та шляхом структурних трансформацій, зокрема на основі фонетичної асоціації утворено антропоніми *Коцій* (від *Коцєєв*), *Лунтік* (*Лунгов*), *Мопс* (*Моспанко*), *Одін* (*Одинець*), *Тесла* (*Тесля*), *Швед* (*Швець*). Останні два співвідносні з апелятивами, але й вони зазнали фонетичної трансформації. Причину вбачаємо у особливості неофіційної номінації – потребі у вирізненні розмовного найменування від офіційних назв, а також у особливостях самих позивних – потребі безпеки у комунікації та під час виконання бойових завдань.

3. **Позивні, мотивовані зовнішніми ознаками носія,** складають найбільшу групу мотиваційної класифікації. Це може бути зумовлене тим, що їх найлегше утворити: щоб дати такий позивний, достатньо дати зовнішню оцінку людині, не маючи ніякої особистої інформації про неї. Серед цих назв іменування осіб:

а) за зростом та тілобудовою: *Малиш*, *Смарт*, *Тімон* – носії низького зросту та худорлявої тілобудови; *Балу*, *Карлсон*, *Пумба* – високі та кремезні особливості.

б) за особливостями волоссяного покриву, зокрема кольором волосся або його типом: *Блондин*, *Сивий*, *Кучерявий*. Також позивні мотивують відсутністю волосся: *Лисий*;

в) за особливостями окремої частини тіла: *Борода* (довга борода), *Оса* (татування із зображенням бджолиних сот).

г) трапляються випадки зовнішньої схожості військових з персонажами ігор: *Золтан* (персонаж відеогри «Відьмак»), *Маріо* (персонаж відеогри «Super Mario»).

4. **Позивні, мотивовані внутрішніми ознаками та особливостями поведінки денотатів.** Для виникнення позивних актуальними є як позитивні, так і негативні внутрішні ознаки людини. З-посеред позитивних виявили: *Бєс* (зухвалий, сміливий), *Казанова* (самовпевнений); негативних – *Жид* (жадібний), *Кіпіш* (метушливий).

За схожістю внутрішніх ознак, характеру з кіноперсонажами, персонажами мультфільмів, міфів ми виявили оніми: *Баракус* (персонаж фільму «Команда-А»), денотат одержав такий позивний внаслідок зовнішньої подібності із персонажем фільму; *Валькірія* (персонаж

скандинавської міфології), пов'язаний із вольовим та хоробрим духом денотата; *Гайтавр* (персонаж фільму «Поліцейська академія»), такий позивний пов'язаний із комічною схожістю денотата та персонажа.

5. **Позивні, мотивовані професією, посадою або родом заняття денотатів.** Позивні, які надані на основі професії носія, складають значну частину групи. Переважно вони утворені шляхом прямої номінації: *Артист* (завершив факультет мистецтв), *Магістр* (нещодавно завершив навчання на магістратурі), *Масажист*, *Юрист*; виявлено назви за суміжністю: *Мер* (заступник голови селищної ради), *Пантера* (кінолог), *Коп* (поліцейський).

За родом діяльності носія трапляються назви на позначення того, чим військові займалися під час цивільного життя: *Кана* (боксер), і на те, чим вони займаються безпосередньо у час війни: *Літун* (керує дронами), *Маестро* (коригує артилерію), *Хакер* (займається ІТ).

6. **Позивні, мотивовані походженням денотатів:** *Айдар* (селище на Луганщині), *Мальфар* (родом із Закарпаття).

7. **Позивні, мотивовані віком носіїв:** *Дед*, *Малой*.

8. **Позивні, мотивовані певною життєвою ситуацією, пов'язаною з денотатом:** *Барселона* (мрія побувати в місті), *Депутат* (мріяв бути депутатом), *Кілер* (спалив 5 танків під час першого бойового виходу), *Кока* (дитяче прізвисько), *Француз* (служив у французькому легіоні).

9. **Позивні, мотивовані наявністю в денотатів специфічних предметів:** *Техас* (має браслет з надписом: «Техас»), *Честер* (користується зброєю «Winchester Repeating Arms Company»).

Отже, позивні мають схожі ознаки та функції, мотиви номінації, як і прізвиська: людина отримує їх завдяки імені або прізвищу, особливостям зовнішності, окремим рисам характеру, різним випадкам з життя. Хоч позивний, початково, і виконує більше практичну функцію, тобто ідентифікацію особи в умовах підвищеної небезпеки або секретності, проте з часом він набуває рис особистісної марки людини.

Список використаної літератури

1. Белей Л. Л. Позивні учасників АТО і ООС – творення і функціонування. *Мовознавство*. 2020. № 3. С. 49–62.
2. Вербовецька О. С. Неофіційна антропонімія Тернопільщини: дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Тернопіль, 2016. С. 41–48.
3. Кріцька В. Як українські військові отримують позивні. URL: <https://www.ukrainer.net/pozyvni/> (дата звернення 28.10.2025).
4. Трійняк І. І. Словник українських імен. Київ: «Довіра», 2005. 509 с.

Наталія Ярош,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Тетяна Вільчинська